

Egyházi beszéd.*

Írta: **Kovács Lajos.**

Alapige: I. János IV. 16. „Az Isten szeretet és aki a szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten abban.“

A felolvasott alapige egyike azoknak a szép és minden hangzatossága mellett is igaz evangéliumi mondásoknak, melyek már első látásra, első hallásra megragadják az ember figyelmét.

Miért tagadnám, hogy az én lelkemet is megragadta — s hiszem, hogy a tiéteket sem hagyta érintetlenül, k. ai., — az apostolnak e gyönyörű mondása: »Az Isten szeretet és aki a szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten abban«.

Ugy tetszik nekem, hogy a legfelségesebb kijelentés hangzik e szavakban, az a kijelentés, mélyet Jézus írt csodásan tiszta tudományával az emberi szívekbe. A legmagasabb eszmére van irányítva itt a gondolkozás, mit emberi tudás és hit felfoghat; arra az eszmére, mely a lélekbúvárok állítása szerint vele születik az emberrel s mely bennünket embereket minden más teremtménytől megkülönböztet; arra az eszmére, mely úgyszólván első önkijelentése az Istennek mibennünk, úgyannyira, hogy némelyek szerint pusztán erre a kijelentésre támaszkodva eljuthat az ember arra a gondolatra, hogy van Isten.

Am az Isten léteinek kérdése nem nyugtalanítja az én lelkemet; mert bár tudom, hogy ott volt az már a történelm kezdetén, a művelődés legalsó fokán élt népek képzeletvilágában és hogy a »gyermekkorát élő ősemler a maga szellemiségéről vagy erkölcsi hivatásáról vajmi ke-

* Benkő Mihály-féle_100 K pályadíjat nyert pályamunka,

vés tudomással bir még, de afelett már eszmélkedik, hogy életét kinek köszöni s ha meglalálta, az lesz istene, vagyis már akkor világos nyomait látjuk annak, hogy az ember a végtelen után kutat, s elindult azon az uton, ahol az Istent meg is fogja találni» (Erős L. Apologetika 23 l.); tudom, hogy e kérdés a történelem folyamán állandóan foglalkoztatja a legmélyebben gondolkozó elméket; betölti az ember tudásvilágát s látom, hogy annak szálaait megtalálhatjuk a haladó tudomány és művelődés legfőbb mozzanataiban, — de viszont egészen tisztában vagyok azzal is, hogy »az Istenről való tudat lényüinktől ép olyan kevésbé választható el, mint a világtudat, vagy öntudat.«

Azért hát csak feszegessék tovább is a kételkedő és elégedetlen bölcsek véges értelmök homályos világánál, hogy Isten van-e s hol van? Hadd keressék a hitetlenek az élő és élettelen lények és tárgyak okozati összefüggésében, avagy az erő és anyag istenítésében, a hitnélküli dolgok tömkelegében, — én érzem, hiszem, tudom, hogy Ő van! Isten van mindenütt; ott is, ahol keresik, ott is, ahol tagadják létét. Ő kijelenti folyton magát előttem a természetben, a történelemben, az emberiség életében, kijelenti magát saját lelkiismeretemben. Igen, igen, én érzem, hiszem, tudom, hogy Isten van! S a lelki rokonság kapcsán igyekszem is lelkennek e tudatát átönteni mindenitek lelkébe!... Ah, az Isten létének kérdése nem nyugtalanítja az én lelkemet! Haladjon bármily magasra az emberiség tudása a folytonos kutatás és vizsgálódás által, tegyen meg és járjon be hihetetlen utakat a gondolkozó elme, avagy fejtsen meg megfejthetetlenek hitt kérdéseket, — az Istenről való felfogást aligha fogja tisztább világításba állítani, min a hogy Jézus egyszerű szavakkal kijelenté: »Az Isten lélek s akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.

E pillanatban sokkal inkább érdekel az Isten lényének kérdése s az, ami abból az emberre vonatkozólag önként következik. És itt örömmel ragadom meg az apostol utbaigazító kezét s hitem és lelkesedésem szent vágyával követem, hogy halljam a nagy igazságot — mit bizonyára a Jézus egyéniségéből, jelleméből, tetteiből és tanaiból

szűrt le magának — halljam, hogy »az Isten szeretet és aki a szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten abban«.

Nézetem szerint, míg ezekben a szavakban az apostol egyfelől röviden és határozottan kifejezi, hogy az Isten lény-e szeretet, addig másfelől jogol enged arra a természetesnek látszó következtetésre, hogy az embernek, mint Isten gyermekének, lényéhez szintén szorosan hozzátartozik a szeretet.

Amiről tehát bővebben akarok szólni előttek k. ai. röviden ez:

I. Az Isten szeretet; II. s az embernek is mint Isten gyermekének szeretetre kell törekednie, mert az ő lény-e is szeretet.

I.

Az apostolnak egyik kijelentése, egyik tanítása tehát ez: »Az Isten szeretet«.

Midőn erről a — mondhatni — közludatba álment vallásos igazságról akarok szólni, nem érzem valami könnyűnek feladatomat. A tárgy szépsége csalódásba ejti az embert. Olyan az, mint az az út, mely pázsitos simaságával, csalogató szépségével, árnyas-lombos utszéli fáival szinte kívánatosná teszi a rálépést és rajtajárást, de előbb, mint gondolnók, göröngyösnek vagy ingoványosnak, szőval nehezen járhatónak bizonyul az út, s már-már visszatérésre gondolunk; azonban a szemeink előtt rendre fölláruló távoli részek vonzó szépsége mégis csak tovább menni készlet.

Igy vagyunk ezzel is. Gyönyörködve mondogatjuk, hittel biztatva, lelkesítve ismétljük: az Isten szeretet. De amint boncolgatni kezdjük az apostol szavainak valódi értelmét, azonnal feltűnik a szépség mellett a nehézség, a jóhangzás mellett a mélység. Szavaink melegségéből, arcunk derűlttségéből ki lehet ugyan olvasni, hogy magunk szentül meg vagyunk győződve e kijelentés igazsága felől és vannak bizonyára nagyon sokan, akik igazat adnak nekünk, de viszont lehetnek többen, akik az élet nagy próbáira emlékezve, az Isten szeretetének hangoztatására

kétkedve, fölényesen rázzák fejüket. Hiszem, hogy közöttetek is vannak sokan, akik a meglegedett lélek nyugalmával mondják el, hogy az Isten szeretete nem is szorul bizonyításra, hisz az oly természetes igazság, mint az, hogy a nap egyszerre világít és melegít, hogy a szeretet önként következik az Isten fogalmából, hogy az ő mindenemű munkásságában a tökéletes szeretet éltető erejét látjuk, azért nem is mondhatunk, nem is hihetünk egyebet, mint azt, hogy az Isten szeretét.

Igy beszélnek bizonyára azok, akik a jólét karjaiban örvendeznek; akiket a gazdagság, szerencse, hatalom kényelme sok kellemetlenségtől megóv, akiknek nyugodt életét, boldogságát váratlan meglepetések még nem zavarják meg; akik meglegedettek tudnak lenni szegénységben és gazdagságban, kényelemben és küzdelmek között; akiket a sors kiméletlenségeivel még nem látogatott meg nagyobb mértékben, kiknek lelkére még nem nehezedett a csapások számtalan nagy súlya. Óh az ilyeneknek van okuk örömmel hirdetni: »az Isten szeretet«.

De nincsenek-e közöttetek is olyanok, akik bizonyos félték tartózkodással, hogy ne mondjam: hitetlenséggel hallják az isteni szeretet hirdetését? Nincsenek-e, akik a súlyos életküzdelmekre, gyakori kellemetlenségekre, avagy a súlyos szenvedésekre és nagy veszteségekre gondolva, nemcsak hogy nem tudnak lelkesedni, de nem is próbálják, talán nem is akarják állítani az apostoli kijelentés ama boldogító igazságát: az Isten szeretet; akik gúnyos arckifejezéssel folyton csak azt mondogatják: hogy ha Isten szeretet és szeretettel intézi az ember élete sorsát, miért kell akkor ez életben annyit küzdeni, szenvedni, áldozni s oly keveset, oly ritkán örvendeni? Nincsenek-e, akik minden kitarthatást igénylő törekvésben, minden nagy fáradtságban, verejtékes munkában, minden kedvezőtlennek látszó sors fordulatban a sujtató Istent látják, aki szeretünk büntet nélkül, hogy szeretni tudna; sújt a boldogítás reménye nélkül? Nincsenek-e, akik veszteségeik súlya alatt roskadozva, nagy fájdalomukban kétségbeesetten lördelik kezeiket; akik valamely vállalat biztosnak hitt sikerébe minden erejüket, összes vagyonukat, egész tudásukat be-

lefektették s most teljesen tönkre menve, nincs annyi helyük, hová fejüket lehajthatnák? Nincsenek-e, kikben itt súlyos betegség, amott szerencsétlenség; itt természeti csapások, ott lelki próbák gyengítik a szeretet erejét; kikben itt belső küzdelmek, amott külső harcok tépik a hit zászlóját? Oh, jól tudom, hogy kemény próbára teszem ezeknek hitét, midőn erős meggyőződéssel hirdetem előttük az isteni szeretet kifogyhatatlan nagy erejét... És én mégis, még a könnyek között is, még a romok felett is bízó lélekkel, teljes hittel hirdetem az isteni szeretet mindenek betöltő, mindenütt jelenvaló, örökműködésben levő hatalmát. Hirdetem, mert látom, hogy sokszor mesterségesen növeljük magunkban a hajlandóságai arra, hogy sötét színben lássuk a világot, ahelyett, hogy az élet előnyeit, örömeit, szépségét és áldását értékük szerént mérlegelve, hasznunkra fordítani igyekeznénk; látom, hogy hátán kedvezőtlenre fordul életünk folyása, oly könnyen érezzük porba sújtva magunkat, ahelyett, hogy az Isten jóságát és szeretetét, míg felettünk ragyog, kellő mértékben fordítanók önmegerősítésünkre; látom, hogy egy pillanat keservében oly könnyen mondják némelyek keservesnek az egész életet! Hát amiért a nap fényét felhő homályosítja el bizonyos időre, azt jelenti-e ez, hogy egyszermind melegtől is megfosztotta? Mint a természetben a zivatarokra, úgy az ember életében is szükség van a próbák tanító, nevelő erejére. A szenvedés még nem jelenti az Isten szeretetének megszűnését, sőt amint egy híres ember (Martineau) mondja: a szenvedés iskolájában tanult valóságos kegyességet a szellemnek bizonyos derűltége és nyugodtsága jellemzi. Az apostol pedig arra tanít, hogy »akik az Istent szeretik, azoknak mindenek javukra szolgálnak«.

Valóban, az Isten minden sorsban és helyzetben, a szerenese és boldogság vágató szekerén s a szenvedés féltelmetes mélységén is mindig csak szeretet; Isten a maga lényében részrehajlatlan, örök, egyetemes szeretet!

Ezt mutatja az emberiség fejlődő élete, valamint az egyes ember akaratereje, munkaképessége, kivívott sikerés tökéletesedésre vágyó lelke. Az Isten szeretetében való

hit erejét érzem saját lelkemben, hallom szavát lelkiismeretemben. E hit felülemel a földi élet mulandó változásain, sok megpróbáltatásain, örökös küzdelmein. A változásokban a szerető Isten képét látom; a küzdelmeket és megpróbáltatásokat jellemfejlesztő, lelket nemesítő erőnek tekintem. E hitre építem fel életem nagy céljait, összes törekvéseim valósulhatóságát, családom, s egész jövőm boldogságát. S ha talán úgy lenne, hogy vágyaim nem teljesülnek, törekvéseim célra nem vezetnek, reményeimet csalódás követi: míg kitörölhetetlen betűkkel van lelkembe írva az Isten szeretetének fölemelő tudata, nem félek, hogy lesújt az élet, vagy kettétöri akaraterőmet; nem félek, mert éppen a keblemben élő isteni szeretetnek biztató szavára, lelkem világosságának el nem homályosítható fénye mellett, újra kezdem, mit elvégezni nem tudék.

Ennek az isteni szeretetnek a fénye sugárzik az egész emberiség életében, életműködésében, lelki törekvéseiben; látom az elégedett arcokon, az örömtől ragyogó szemekben, a céltudatos élettörekvésekben, a próbák közt sem csüggedő hitben, az akadályok felett is diadalmaskodó lelki erőben, a csapás és szenvedés által meg nem tört reménységben, a léleért folytatott s meg-megújuló örökös, nagy harcban.

És világosan látszik az Isten szeretete a természetben is. Isten általános törvények szerint kormányoz. Az áldás, mely tőle származik, minden teremtménynek egyformán javára szolgál. A fényes nap derült sugárt lövel kunyhóba és palotába. A felhő nem hullatja kiválasztottakra termékenyítő cseppjeit. A tápláló nedv sem szorítkozik bizonyos fajú virágokra vagy fákra; nem tagadja meg éltető erejét egyik növényről vagy állattól a többiek előnyére. A gondviselésnek nincsenek kiválasztottjai. Istennek minden teremtménye, minden alkotása számára egy törvénye, egy szeretete van. (L. Channing VI. k. 39—40. l.)

A mindenség megfoghatatlan szépségével, kiszámíthatatlan változásaival, ezerszirű virágaival, lüdüklő napjával, kiapadhatatlan áldásával, bámulatos rendszerével s a jelenségek végtelen sorozatával erről a törvényről, erről a

szeretetről beszél. Ennek a szeretetnek törvényei fel vannak írva körülöttünk minden falevélre, minden fűszálra, minden darab kőre. Jól mondá valaki: »csak olvasni kell meg tanulni annak az írásnak betűit, hogy az ember érteni is tudja«.

Az Istennek szerető keze látszik a különböző korok történelmi alakulásaiban, még az úgylátszó visszaesésekben is; az emelkedésben és hanyatlásban, a művelődés fokozatos előhaladásában, a szellemi tevékenység alkotó munkájában, a fölemelő és lesújtó események megannyi tanulságaiban. Az elfogulatlan szemlélő és bíráló az áldó isteni kéz munkáját látja az egész vonalon; annak keze munkáját, aki szeret, mindig csak szeret, akkor is, mikor nem is látjuk, mikor nem is hisszük.

Ez a tudat ad erőt nekem és készlet arra, hogy jól-lehet magam is érzem az élet nyomasztó súlyát és nagy terheit, mégis, bár erőtelen szóval, de érző szívvvel és erős hittel szóljak hozzátok és hirdessem annak szeretetét, kirői esodálatos nyelven beszél nekünk a mindenség élete és az ember lelki világa; »ki hatalmával hatalmat adott a forgó világoknak, kinek nevét hegyek és mélységek, napok és holdak, bujdosó földek és csillagok, minden élő és élettelen valóságok szünet nélkül kiáltozzák«; hirdessem az emberi lélek nagy erejével: »Az Isten szeretet!«

Nem veszitek-e észre ai, hogy »minden más tudomány jelentéktelenné halványul ennek méltósága előtt. A világ minden kincstára szegény ezzel szemben. Ez az eszme, ha addig fejlődik és világosul, míg előttünk valósággá válik, olyan, mint egy felkünkben meggyuladott új nap. Új világosság sugárzik ki belőle az egész mindenségre és mindenségben. Ez eszme átalakító hatalmára minden dolog újjá lesz. Kiapadhatatlan forrása az erőnek a gyengeséggel szemben, a békének a viszontagságok között, a bátorságnak a munkálkodásban és eltűrésben, az állandó reménynek, a halhatatlan életnek« (Channing.)

Értitek-e, érzitek-e hát — legalább e pillanatban — az apostoli szavak igazságát: »az Isten szeretet?!« Tegyetek bizonyosságot arról, ha együtt éreztek az apostollal, éltetek minden idejében, mert így marad szép, deült, biztató az lélet számotokra, bármi találjon is titeket.

II.

Az apostol azonban nem elégszik meg azzal, hogy az Isten lényei szeretetnek lüneteli fel, hanem lovább megy és azt mondja: »aki szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten abban«. Isterről az emberre viszi át a gondolatot és kifejezésre juttatja azt a különösen Jézus által hangoztatott, de bizonyára saját lelkében is élő meggyőződést, hogy az embernek szeretetre kell törekedni, mert az embernek is, mint Isten gyermekének, lénye alaptermészete: a szeretet.

Ezzel a meggyőződéssel félreérthetetlen bizonyossággal mutat rá a szeretet apostola arra a ma már tisztán álló lélektani igazságra, hogy az emberi kebelben levő lélek kapcsán van valami rokonság, van valami benső összekötetés az Isten és ember között.

És ezen nem is esedálkozhatunk. Mesterének az Ur Jézusnak élete előtte állott; tanítása hangzott még lelkében. A Jézus törekvéseinek központja pedig az volt, hogy az embert felemelje arra a szellemi magaslatra, ahol lelke »Atyát lát az Istenben«, önmagában Isten gyermekét ismeri fel s ember társait testvéreinek tekinti. Az Isten és az ember között tehát olyanszerű a viszony, mint a szülő és gyermek között. Ha ugyanaz a vér kering a gyermek ereiben; ha löbnyire ugyanaz a jellem, ugyanaz az egyéniség, ugyanaz a természet fejlődik, alakul ki a gyermekben, mint a szülőben, akkor az emberben is — éppen az emített viszony alapján — az Istenéhez hasonló lelki tulajdonságoknak kell kifejlődniök, vagyis közelebből meghatározva: ha az Isten szeretet, akkor az ember alaptermészete is szeretet kell hogy legyen. Csakis így érthető meg az apostol mondása. T. i. ha az ember alaptermészetében, valódi lényében: a szeretetben megmarad, akkor Istenben marad s érezni fogja azt is, hogy az Isten ő benne van.

Mindennek dacára azonban távol legyen, mintha én az embert szorosán Isten mellé akarnám állítani, s olyan hatalmat akarnék tulajdonítani neki, amely egyedül Istent illeti meg. Fajunknak méltóságát érzem ugyan s szívesen elismerem Pál apostollal, hogy Isten az embert ke-

véssel teremtette kisebbé az angyaloknál, de mindenesetre teremtette s így óriási az űr, mely a teremtő és teremtmény között tátong; éppen azért anélkül, hogy ezt a méltóságot alábbszállítani akarnám, igaznak hiszem az apostolnak azt a meggyőződését is, hogy »Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk.«

Ez a szolgaság nem zárja ki az Isten és ember között a lelki összeköttetés lehetőségét, nem dönti meg azt a hitet, hogy az ember lénye is szeretet. Nem növeli, de nem is csökkenti azt a különbséget, mely az isteni és emberi szeretet között természetszerűleg fennáll. Mert míg az isteni szeretet mindenütt jelenvaló, mindent átható és mindenre kiterjedő, addig az emberi szeretet fogyatékos, sok minden által befolyásolható hatásában hol gyöngül, hol erősödik és összehasonlíthatatlanul szűkebb térre szorul, mint amaz.

Ez az oka bizonyára, hogy az élet nem egyszer mutatja az ellenkezőjét annak, hogy az ember szeretetben, s így Istenben marad és az Isten ő benne. Ez az oka, hogy sokszor kell fájdalommal látnunk, hogy »meglankad a szeretet az emberek fiai között«. Az egyes ember, kinek nem volna szabad felejtenie, hogy »ne nézze ki-ki csak a maga hasznát«, oly sokszor lesz önző törekvések rabja. A családi élet, melynek a legmagasabb erkölcsi eszméket volna hivatása diadalra juttatni, oly sokszor válik szűkkeblűvé s lesz fészke csalódásnak, elégedetlenségnek, állandó panasznak. A társadalom ehelyett, hogy az emberiség egyetemes érdekeit szolgálná, önző célok, egyéni törekvések kisserű harcában meríti ki erejét, avagy ártatlan emberek jóhírneve sárba tapadására nyújt segédkezet. Az emberiség élete igen sokszor nem egyéb érdekharenál, mely ellentéteket szül s azok kiegyenlítésére vesztegeti erejét, holott mindenkinek szívébe van írva a jézusi parancsolat: »szeressed Istent, szeressed ember-társaidat« s »ha csak a ti atyátok fiait köszöntitek szeretettel, mit cselekesztek egyebeknél többet?!« »Aki szeretetben marad, Istenben marad és az Isten abban.«

Nem tagadhatjuk azonban azt sem, hogy szükség van a küzdelmekre is. Harcban látszik meg a béke áldása.

Fülsikelítő zaj után tudjuk megbecsülni a csendet és nyugalmat. A szeretet is a türelemben és szenvedésben nő nagyra. Azért mondá Jézus, hogy a türelmé és szenvedőké a menyeknek országa. A fájdalom és bánat sokszor a leg-hatalmasabb eszköz a jellem alakítására. Míg a jólét rendszeren az önzést táplálja a szívben, addig a nehézségekkel való harc elengedhetetlen feltételnek látszik az emberi nagyság megalkotására. (Armstrong) A költő szerint »a fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze«. A buzaszemnek, hogy kikelhessen, szüksége van a nap áldásos sugara-ra, melyek átmelegítik a földet, de nem nélkülözheti a sötét felhőt sem, mely tápláló nedvet rejt magában; az emberi boldogságnak is az önzetlen szeretet adja meg a zománcát, de hogy drága kincsünk ké lehessen, át kell mennie a szenvedések lúzeskemencéjén, az érdekharcok erőpróba-ín. Az igazság addig értékes számunkra, míg küzdünk, fáradunk, hatalmas erővel törünk utána; ha megtaláltuk, könnyen elvesztheti vonzó erejét s jelentéktelenné válik ránk nézve. A szeretet is addig hatalom, isteni erő mibennünk, míg van mit legyőzni, elsimitani és kiegyenliteni, ha fegyverét nem használhatja, elveszti a fényét, csillogását; ha erejét nincs min megmutatnia, könnyen azt hihetjük, hogy felesleges számunkra. Minél nagyobb a szívben a tevékeny, a munkás szeretet, annál könnyebben győzi le az ostromló erőket, annál nyugodtabban türi a szenvedéseket, annál jobban szépíti az életet. Ilyen szeretet nélkül az élet folytonos csüggedés és zugolódás volna. Erről is el lehet mondani, hogy »akinek van, adatik, akinek nincs, a mi je van, az is elvétefik«. Pál apostol szerint »akiben nincsen szeretet, az olyan, mint a zengő ére és pengő cimbalom, szeretet nélkül hite sem sokat ér. Az igaz szeretet hosszútűrő, kegyes, nem irigykedik; nem keresi csak a maga hasznát, mindeneket elfedez, mindeneket hiszen, mindeneket eltűr; az igaz szeretet soha el nem fogy! (L. I. kor. 13 r.)

Ki ne érezte volna ennek a szeretetnek melegségét és boldogító erejét a családi, baráti és társadalmi élet bizalmas pillanataiban, örvendetes változásaiban? ki ne tapasztalta, ki ne látta volna, hogy ez a szeretet mint szolgál alap-

jául oly sok boldogságnak s mint ösztönzi az embert többről-többré, tovább a tökéletesedés útján? Bizony az emberi szeretetnek is vannak megragadó vonásai! Midőn az együtt érző, rokon keblekben »két lélek és egy gondolat, egy szíverés két mell alatt« megalkotja a földi paradicsomot, melyben az ifju lelkek vidáman dalolnak, boldogan ábrándoznak, messze nyuló közös terveket szövögetnek, vagy midőn a család tagjainak szíve összedobban és ez nemcsak a fájdalmas emlékeket és bántó aggodalmakat űzi el, hanem a menyország örömeit is érzétteti, avagy midőn a fogékony, rokonlelkek összeforrnak a nagy és nemes tettek végrehajtásában, az áldozatkészség gyakorlásában, az igazság védelmében, az egyház szeretetében, a vallásos buzgóságban, a hazafias érzelemben — mindezek hitem szerint az emberi életnek és szeretetnek oly megdicsőült pillanatai, oly megragadó magasztos szépségei, melyeket inkább érezni és átélni lehet, mint szóval kifejezni.

Miként az Isten szeretetének boldogító erejét fel lehet ismerni a világmindenség minden pontján, úgy az emberi szeretetnek az élet boldogítására gyakorolt hatását sem lehet tagadni egy pillanatig sem. Munkássága folytonos, állandó, örök. Itt panaszt némít el, ott reményt táplál; itt könnyeket töröl, ott felruház; itt társul szegődik az elhagyotthoz, ott gyógyítja a megsebzettet, itt fölemeli az erőtelent, ott erősíti az ingadozót, itt új erőt ad a küzdelemben, ott örömmel tölt el a kivivott sikerben; most az emberiség fejlődésének alapját veti meg, hogy a kinek akaratla van, tovább haladhbasson, majd pedig a magasabbrendű után való vágyódás, az eszmények után való törekvés által érintkezésbe hozza az emberi lelket az örök Istennel!

Talán ezt a nagyszabású munkát látva mondja Channing, hogy »az ember szeretetre van teremtve, szeretettől él s életének mértéke: szeretetének nagysága. Az ember a szeretet karjaiban született s a szeretet keblén neveltetett, ápoltatott. És mi a családi életben gyakran látjuk az önzetlen rokonszenynek csodálatosan kifejtett erejét. De az emberi szív nem úgy teremtetett, hogy szeretetével csakis az otthonra szorítkozzék, bármily égi legyen is amaz ott-

hon. Érzelmek a rokonszenv folyton növekvő árjával kiterjednek egyik körről a másikra és mind szélesebb térre áradnak ki, míg végre az egész faj szeretetének nagy folyamával egyesülnek«. Kétkedhetünk-e hát az apostol szavainak igazságában: »aki szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten abban«.

Ah, úgy érzem, hogy felségesebb igazságot alig-alig lehetne hirdetni a keresztény templomokban, mint azt, hogy »az Isten szeretet és aki szeretetben marad, Istenben marad és az Isten abban«. Ez igazságnak, e hitnek érzetében mondotta Jézus még a kísértések és üldözések, gunyolódások és méltatlanságok között is lelki örömmel: »az én terhem könnyű, az én igám gyönyörűsége«; ez tette képessé őt arra, hogy bár annyiszor nem volt hová fejét lehajtania, mégis szerte járt és jól tett mindennel s szerető szíve folyton azt dobogta: »nincsen más jó, csak az Isten«. És a vallásos hitnek s isteni szeretetnek ez a bámulatos ereje támasztott minden kornak és minden országnak önfeláldozó és rettenthetetlen bátorságú vértanukat, akik dicső himnuszokat énekeltek a börtönök fenekén, mosolyogva léptek a vérpadra, jajkiáltás nélkül szenvedték el a pallost és máglyát s bár szavaiknak, hirdetett eszméiknek visszavonásával megszabadulhattak volna a szenvedésektől, a kegyelmet, melyért ily drága árt kellett volna fizetni, életük árán is visszaútasították.

És bizonyára ez igazságnak, e hitnek érzete adott erőt a mi hitelődeinknek arra, hogy a múlt századok nagy szenvedései és megpróbáltatásai között hülüket megtarthatták és ezt a mi sokat sanyargatott egyházunkat, melynek annyiszor vettetett a fejsze élőfája gyökerére, bár megfogyott, de meg nem tört erővel a pusztulástól megmenthették, folyton biztatva magukat martirhalált szenvedett nagy apostoluk hitével: »Az igazságot útjában semmi fel nem tartóztathatja«!

Ai! Az isteni és emberi szeretet jótékony hatása ma is nyilvánul a külvilágban és az ember lelki életében egyaránt. Ott van az, ahol a hit és bizalom emeli magasra a lelkét, hol a szeretet és jóság nevében munkálnak az emberek, hol az igazság diadalt ül s a gonoszság szegyen-

kezve visszavonul; hol a meggyőződés szentsége drágább mindennél s az őszinteséget többre becsülik a hivalkodás hízogó hangjainál; hol az alázatosság képmutatás nélkül is elég erős jogait kivívni s a szerénység nem meghunyászkodás, hanem mások megbecsülése által nyer jutalmat; hol a könyörülelenség áldásait osztogatja s az ártatlanság gyanúsítatlanul megbecsültetik; hol a hitetlenség nem dőhbenti meg a hívő lelket s a méltatlanság nem üz gunyos játékot a tisztelet érzelmeivel, hol a sziv megbocsát érdek és önhaszonlesés nélkül, hol az »egy szükséges dolog« sincs felejtve s az emberek »egyebeknél többet« is cselekesznék! Az Isteni és emberi szeretet áldásos ereje ott van, ott kell hogy legyen a ti lelketekben is!

Érzitek-e, hiszitek-e hát, hogy »az Isten szeretet és aki a szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten abban«? Avagy még mindig azok közé tartoztok, akik »látván nem látnak és hallván nem hallanak«?!

Óh ha értitek, ha hiszitek, akkor bizonyára a ti »éltek: békés megelégedés, magatartástok: alázat, cselekvés-tek: szeretet, gondolkozástok: tisztaság, keresésetek tárgya: Isten országa s jutalmatok: már e földön is mindennek megáldatása«. Ugy legyen.

Amen!

Dr. Nyiredy Géza

1861–1914.

Nagyajtán »zöld erdő zúgásán, vad galamb bűgésán« nevelte jó anyja őt is. Itt szívta magába az örök szép természet szeretetét, a mély vallásos érzelmet s a törhetetlen munkakedvet, amelyek párosúlva későbbben a tudomány olthatatlan szomjával az egyszerű székely falu szülöttét nemcsak országos hírnévre emelték, de nevét az ország határain kívül is ismertté tették. Hogy ki volt Nyiredy Géza, hogy minő munkát végzett közöttünk, hogy mennyi áldás áradt az ő kiváló egyéniségéből környezetére: azt, amíg velünk volt, amíg közöttünk járt, talán nem is éreztük, talán nem is méltányoltuk eléggé. A temetésén megnyilatkozott óriási részvét, amely olyan volt, mint az egész társadalomnak egy hangos szivdobbanása, a könnyek s a virágok, melyek koporsóját elárasztották, mutatták csak igazán, hogy ő nem csupán a családjáé, nem is az iskoláé, nem is az egyházé, hanem az egész társadalomé volt. Hogy őtet mindenki szerelte és nagyrabecsülte, mert mindenütt szép, nemes és istenes munkát végzett. Csak 53 évet élt. Az élet delén áldozott le napja. De ezen a fél életen többet élt, többet dolgozott, mint a legtöbben egy egész hosszú életen. Korán kelt és minden pihenés nélkül folytatta munkáját. Mintha csak érezte volna, hogy reá nézve korábban jön el az est, az örök pihenés ideje!

Nehéz az ő egyéniségének hű képét adni. A mi szép, jó és nemes vonások az emberben vannak általában, benne mind megtalálhatók voltak. De ezek a különböző jellemvonások benne olyan szerencsés vegyületben fordultak elő, hogy egyik nem nyomta el a másikat, egyik nem